

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas Datu stratēģija””

(COM(2020) 66 final)

(2020/C 429/38)

Ziņotājs: **Antonio GARCÍA DEL RIEGO**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Komisija, 22.4.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Komitejas Biroja lēmums	18.2.2020.
Atbildīgā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	23.7.2020.
Pieņemts plenārsesijā	18.9.2020.
Plenārsesija Nr.	554
Balsojuma rezultāts	216/0/2
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu Datu stratēģijai, kurā noteikts, ka prioritāte ir starpnozaru datu kopīgošana, un ar ko uzlabo datu izmantošanu, kopīgošanu, piekļuvi tiem un pārvaldību ar leģislatīvu, nozarei specifisku darbību. Vērienīga Datu stratēģija var apmierināt būtisko vajadzību uzlabot ES datu veiktspēju.

1.2. EESK atbalsta Komisijas priekšlikumu par to, ka ar ES datu arhitektūras vispārējo uzbūvi ir jāturpina īstenot personu tiesības attiecībā uz viņu datu izmantošanu un kontroli pār saviem datiem, kā arī jāvairo viņu izpratne un jāpaver iespēja izmantot “persondatu telpas”, īstenojot skaidrākus aizsardzības pasākumus un stiprinot privātpersonu datu pārnēsāmības tiesības, kas paredzētas Vispārīgās datu aizsardzības regulas ⁽¹⁾ (VDAR) 20. pantā.

1.3. EESK aicina Komisiju izvērst skaidrāku stratēģiju savas datu sistēmas pilnveidošanai. Tā būtu jāveido, apvienojot augstus datu aizsardzības standartus, starpnozaru un atbildīgu datu kopīgošanu, skaidrus kritērijus konkrētu nozaru pārvaldībai un datu kvalitātei un datu lielāku kontroli no privātpersonu puses. EESK arī ierosina sīkāk paskaidrot stratēģijas finansēšanas pieeju un iesaka veidus, kā novērst prasmju trūkumu.

1.4. EESK uzskata, ka datu virzītu platformu izveidei Eiropā būtu jāatspoguļo Eiropas vērtības, tostarp koncentrējoties uz privātpersonām. EESK uzskata, ka pašreizējā uz patērētājiem orientētā pieeja būtu jāpaplašina, attiecinot to uz cilvēka īstenotas procesa kontroles pieeju, kurā integrēta ētikas dimensija attiecībā uz datu izmantošanu.

1.5. EESK pauž nožēlu, ka divus gadus pēc stāšanās spēkā VDAR netiek pienācīgi īstenota un joprojām pastāv atšķirības. Komisijai būtu jāatrisina šie jautājumi – arī jāstimulē dalībvalstis –, lai nodrošinātu, ka visas personas visā ES var pilnībā izmantot savas tiesības.

1.6. EESK uzskata: lai vienotās datu telpas darbotos, būtiska prioritāte ir pabeigt vienotā tirgus izveidi.

⁽¹⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0066&from=LV>, 20. lpp.

1.7. Ņemot vērā kopīgoto datu sensitivitāti, EESK uzstāj, ka jāgarantē persondatu privātuma aizsardzība, izmantojot piekrišanas, kontroles, sankciju un uzraudzības mehānismus, un jānodrošina, ka dati tiek anonimizēti (un tos nevar deanonimizēt).

1.8. EESK iesaka Komisijai stratēģijā definēt risinājumu, ko tā iesaka attiecībā uz datu piederības jēdzienu. Pašlaik notiekošās juridiskās debātes rada privātpersonām neziņu par to, kādas prasības tās var izvirzīt.

1.9. EESK atbalsta spēcīgāku dialogu ar pilsonisko sabiedrību un atgādina, ka jānodrošina skaidrākas norādes MVU par datu kopīgošanas mehānismiem, jo abi aspekti būs svarīgi plašai līdzdalībai datu telpās.

1.10. EESK atkārtoti uzsver: vienotam datu tirgum būtu jānodrošina, ka uz persondatiem neattiecas tie paši noteikumi, kas attiecas uz precēm un pakalpojumiem, proti, tie netiek pakāpeniski uzskatīti par nepersondatiem⁽²⁾.

1.11. Komisijai būtu jānodrošina, ka tiesiskais regulējums garantē vienādu piekļuvi datiem starp visiem uzņēmumiem – gan lieliem, gan maziem – un pievēršas jautājumam par dominējošo platformu tirgus varu. Kopumā Komisijai vajadzētu nākt klajā ar daudz skaidrāku un konkrētāku priekšlikumu par datu telpu kontroli un pārvaldību, tostarp par to, kā ieinteresētās personas apmainīsies ar datiem.

1.12. EESK uzsver, ka ir svarīgi pievērsties individualizētu produktu ietekmei uz privātpersonām (piemēram, diskriminācijai) un datu kopīgošanas ietekmei uz uzņēmumiem. Sistēmā būtu jāievēro augsti drošības standarti un intelektuālā īpašuma tiesības. Atvasinātie dati būtu jāaizsargā, un uz tiem nebūtu jāattiecinā obligāta piekļuve un pārsūtīšana.

1.13. EESK uzstāj, ka steidzami ir jāuzlabo digitālās prasmes un digitālā pratība, izmantojot izglītību un apmācību, tostarp pamatojoties uz digitālo kompetenču sistēmu un mudinot dalībvalstis visos izglītības līmeņos uzlabot mūžizglītību prasmēs, kas būs vispieprasītākās⁽³⁾. Tas nodrošinās, ka privātpersonas kļūs par labāk informētiem dalībniekiem, kuriem ir lielāka izpratne un kontrole pār saviem datiem, lielo datu lietojumprogrammām un datu pārvaldību, un izprātīs savu digitālo vidi un tās riskus (piemēram, personalizāciju)⁽⁴⁾.

1.14. EESK aicina Komisiju precizēt un stiprināt kompetento iestāžu, patērētāju organizāciju un neatkarīgo struktūru lomu, kas ir būtiska nozaru iniciatīvu pārvaldībā, un nodrošināt atbilstību darījumdarbības prasībām, kā arī norādījumus, konsultācijas un apmācību lietotājiem.

2. Vispārīgas piezīmes: pareizā datu stratēģija

2.1. EESK piekrīt Komisijas liktajam uzsvaram uz datiem, kas ir svarīgi privātpersonu dzīvē un uzņēmējdarbībā. Digitalizācija un tehnoloģiskie uzlabojumi ir palielinājuši ģenerēto datu apjomu un biežumu un atvieglājuši datu glabāšanu, apstrādi, analīzi un pārsūtīšanu. Datu virzīti pakalpojumi palielina patērētāju ērtības un ņem vērā viņu vēlmes, kā arī uzlabo pašreizējos rūpnieciskos procesus.

2.2. EESK piekrīt, ka uz datiem balstīta inovācija ir būtisks Eiropas ekonomikas izaugsmes un konkurētspējas virzītājspēks un ka tās nozīmi ierobežo rūpniecības un lietotāja datu pieejamības trūkums Eiropas Savienībā. EESK arī piekrīt Komisijas priekšlikumam risināt šo jautājumu un uzlabot starpnozaru datu izmantošanu, kopīgošanu un piekļuvi tiem, izmantojot kopīgas datu telpas, stingri ievērojot VDAR standartus, kopīgu tehnisko un juridisko noteikumu un standartu kopumu un veicot papildinošus pasākumus.

2.3. EESK uzskata, ka Datu stratēģija būs ļoti svarīga, proti, tā atbalstīs ES tehnoloģisko suverenitāti svarīgākajās pamattehnoloģijās, lai garantētu drošu datu kopīgošanu un piekļuvi tiem, stiprinās ES iedzīvotāju kontroli pār saviem datiem un sniegs labumu privātpersonām un uzņēmumiem.

2.4. EESK piekrīt, ka nozares specifikai pielāgota pieeja attiecībā uz piekļuvi datiem ir vispiemērotākā, lai orientētos uz konkrētiem risinājumiem, kuros var ņemt vērā katras nozares īpatnības un tirgus nepilnības, vienlaikus nodrošinot visstingrākos patērētāju aizsardzības pasākumus⁽⁵⁾.

⁽²⁾ OV C 14, 15.1.2020., 122. lpp.

⁽³⁾ Skatīt 2. zemsvītras piezīmi.

⁽⁴⁾ Kaut arī privātpersonas arvien vairāk apzinās savas tiesības, tām joprojām ir grūti noskaidrot, kā viņu dati tiek izmantoti un koplietoti visās organizācijās: 81 % Eiropas iedzīvotāju uzskata, ka viņiem nav kontroles pār tiem vai tā ir daļēja. Skatīt Eurobarometru (2019. gada jūnijs), <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/special/surveyky/2222>.

⁽⁵⁾ Skatīt <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0456&from=LV> (9. un 10. lpp.).

2.5. EESK piekrīt Komisijas paustajām bažām, ka informācijas sistēmu ievērojamās savietojamības problēmas ierobežo ES spēju izmantot un kopīgot datus. Tā kā dati neaprobežojas tikai ar konkrētām nozarēm, Covid-19 krīze uzskatāmi parādīja visaptverošas datu ekosistēmas nepieciešamību un lietderību, tostarp nepieciešamību izstrādāt risinājumus privātpersonu drošībai (piemēram, ģeolokalizācijas un veselības dati) un izvairīties no datu silosa. Lai paātrinātu zāļu izstrādi un vairotu izpratni par slimībām, veselības aprūpes jomā pētnieki varētu izmantot datus par sabiedrības veselības nozīmi, kurus apkopojušas dažādas nozares.

2.6. EESK piekrīt, ka datu virzītu inovāciju ierobežo prasmju un datpratīgu darba ņēmēju trūkums Eiropas Savienībā, kā arī zema digitālā prasme. EESK atzinīgi vērtē stratēģijas mērķi izveidot "kopīgo Eiropas prasmju datu telpu" un gaidāmo Komisijas Digitālās izglītības rīcības plāna atjaunināšanu.

3. ES datu sistēmas pilnveide: vispārīgas piezīmes

Attiecībā uz ES datu sistēmas turpmāko attīstību EESK norāda uz būtisko ētikas problēmu. Pētījumā *Lielo datu ētika* ⁽⁶⁾, kuru EESK pasūtīja 2016. gadā, šī problēma tiek risināta, ņemot vērā privātpersonas nepieciešamību pēc privātuma un pašnoteikšanās, ievērojot šādus aspektus: izpratne, kontrole, uzticēšanās, īpašumtiesības, uzraudzība un drošība, digitālā identitāte, pielāgota realitāte, deanonimizācija, digitālā plaista un privātums. EESK iesaka šos aspektus uzskatīt par jebkuras rīcībpolitikas pamatprincipiem.

3.1. Datu aizsardzības standarti

3.1.1. EESK aicina Komisiju uzsvērt, ka datiem jāpaliek privātpersonu kontrolē, jo datu vākšana un kopīgošana ietekmē viņu privātumu un līdztiesību. Datu izmantošana starp nozarēm ļauj uzņēmumiem izmantot un uzlabot pašreizējos procesus, efektīvāk sniegt ieskatus un piedāvāt patērētājiem jaunus, personalizētus produktus un pieredzi. It īpaši lietotāja dati sniedz priekšstatu par raksturīgajām īpašībām, vajadzībām un uzvedību, ko netver anonimizēti dati, un tiem ir pozitīvi blakusefekti, kas sniedzas krietni plašāk par nozari, kurā dati sākotnēji tika ģenerēti. Piemēram, finanšu nozarē starpnozaru datu kopīgošana varētu uzlabot riska analīzi un naudas plūsmas prognozēšanu, palīdzēt atklāt krāpšanu un vairo privātpersonu spēju pārvaldīt pārmērīgas parādsaistības, veicināt finanšu integrāciju un finanšu izglītību. Taču personalizācija var radīt riskus neaizsargātiem patērētājiem, piemēram, diskrimināciju, ļaunprātīgu izmantošanu un manipulēšanu.

3.1.2. Komisijai būtu jāpievēršas nepietiekamajai un sadrumstalotajai VDAR īstenošanai, atšķirīgajai juridiskajai interpretācijai un datu aizsardzības iestāžu resursu trūkumam. VDAR, kuras projektu izstrādāja 2012. gadā, par kuru nobalsoja 2016. gadā un kura stājās spēkā 2018. gadā, nav piemērota īstenošanai ierosinātajā sistēmā. EESK iesaka Komisijai atbilstīgi atjaunināt VDAR un veikt ietekmes novērtējumus, jo tai ir jādarbojas kopā ar jauno pieeju attiecībā uz vienotajām datu telpām. EESK arī aicina Komisiju Vispārīgajā datu aizsardzības regulā novērst datu pārnēsāšanas tiesību ierobežojumus. Tie tika izstrādāti laikā, kad pakalpojumu maiņa notika tikai vienu reizi, taču mūsdienās dati tiek atkārtoti izmantoti vairākkārt un ir noderīgi reāllaikā.

3.1.3. Kaut arī EESK uzskata, ka ierosinātie instrumenti varētu palīdzēt privātpersonām izlemt, "kas tiek darīts ar viņu datiem" ⁽⁷⁾, lai mazinātu juridisko nenoteiktību, Komisijai stratēģijā būtu jādefinē risinājums, ko tā iesaka attiecībā uz datu īpašumtiesību koncepciju ar mērķi precizēt, kam šie dati pieder, un, piemēram, kas tie ir un kas ar šiem datiem notiek gadījumos, kad tos ģenerē lietu interneta sadzīves ierīces.

3.1.3.1. Pastāv atšķirība, un tā ir skaidri jānosaka, starp privātpersonas tiesībām uz datiem un datu īpašumtiesībām.

3.1.4. Tā kā datu sniegšana ar nolūku saņemt bezmaksas pakalpojumus ir maksājuma veids, EESK aicina Komisiju norādīt, uz kuru tekstu vai kritērijiem tā atsaucas, minot "sabiedrības intereses", un formulēt, kāds ir tās mērķis šajā jomā. Komiteja arī iesaka Komisijai noteikt datu ziedošanas bez tiešas atlīdzības (jeb "datu altruisma") definīciju un nodrošināt piemērotus pasākumus, lai novērstu to, ka datu apkopotāji neievēro savas saistības.

⁽⁶⁾ Skatīt EESK pētījumu *The ethics of Big Data: Balancing economic benefits and ethical questions of Big Data in EU policy context* ("Lielo datu ētika: lielo datu ekonomisko priekšrocību un ētikas jautājumu līdzsvarošana ES politikas kontekstā") (2017).

⁽⁷⁾ Īstie instrumenti ir tādi rīki kā piekrišanas pārvaldības rīki, personiskās informācijas pārvaldības lietotnes, tostarp pilnībā decentralizēti risinājumi. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0066&from=LV>, 10. lpp.

3.2. Atbildīga datu kopīgošanas sistēma

3.2.1. Komisijai būtu jāprecizē, kā tā plāno sniegt norādījumus privātpersonām, lai tās saprastu, kā darbojas “persondatu telpas”. Bez šīs izpratnes privātpersonu tiesības piekļūt šīm telpām būs bezjēdzīgas un priekšlikuma izpilde nebūs efektīva un apdraudēs mērķus, ko stratēģija paredz sasniegt.

3.2.2. ES ir atzinusi, ka ir vajadzīgas kopīgošanas tiesības, un izveidojusi praktiskus mehānismus, it īpaši nozaru iniciatīvas, piemēram, attiecībā uz datu apstrādes pakalpojumu sniedzējiem (FFDR⁽⁸⁾) un maksājumu kontu datiem (PSD2⁽⁹⁾). Taču, izņemot dažus konkrētus gadījumus, privātpersonām (datu lietotājiem, patērētājiem, iedzīvotājiem) trūkst prasmju, digitālās prasmes un instrumentu, lai pieprasītu piekļuvi vai vienkārši un efektīvi kopīgotu savus personas datus un nepersonaldatus.

3.2.3. Lai sekmētu pārnesamību, nosakot “stingrākas prasības saskarnēm piekļuvei datiem reāllaikā”, garantētu persondatu telpas un nodrošinātu, ka pakalpojumu sniedzēji darbojas kā “neitrāli starpnieki”⁽¹⁰⁾, EESK aicina Komisiju apsvērt iespēju pielietot drošus kopīgošanas mehānismus, piemēram, personas digitālās identifikācijas shēmas, ko varētu ieviest privātas un publiskas organizācijas un ko varētu paplašināt, lai paātrinātu datu apmaiņu starp nozarēm. e-ID lietotnes finanšu nozarē, tādas kā, piemēram, *Itsme* (mobilā identitāte digitāliem darījumiem), ir piemērs sekmīgai, savstarpēji izdevīgai izmantošanai, arī banku un mobilo sakaru operatoru starpā. Tie uzņēmumiem rada ievērojamu vērtību (izmaksu ietaupījumi, lielāks pārdošanas apjoms, samazināta krāpšana un identitātes zādzība), piedāvā plašāku izvēli, saglabā lietotāju privātumu, palielina patērētāju uzticēšanos, nodrošina personas ar stingriem autentifikācijas pasākumiem un rīkiem, ar kuriem pārvaldīt savas tiesības un veikt kontroli, un nodrošina drošus, ērtus un laika ziņā efektīvus digitālos procesus, piemēram, digitālo piesaistīšanu.

3.2.4. EESK norāda Komisijai uz pieredzi ar PSD2 (kas ļauj trešo pušu pakalpojumu sniedzējiem inovācijas nolūkā izmantot banku datus par patērētājiem, ja patērētāji piekrīt) un uz citiem izmantošanas piemēriem (piemēram, ģeolokalizācijas datu un darījumu datu izmantošana), kas var kalpot par iedvesmas avotu plašākai datu kopīgošanas sistēmai. Šie principi būtu vienādi jāpiemēro visās nozarēs un līdzīgā termiņā, lai dažādiem tirgus dalībniekiem garantētu vienlīdzīgus konkurences apstākļus.

3.2.5. Par starpnozaru lietotāju datu kopīgošanas pamatu Eiropas Savienībai būtu jāizmanto VDAR, un šādas pašreizējās iniciatīvas jāievieš dažādās nozarēs, lai veicinātu datu drošu kopīgošanu, nodrošinātu ieguvumus privātpersonām un vērtību – uzņēmumiem. Tādējādi būtu jāgarantē galalietotājiem tiesības pieprasīt, lai viņu sniegtie dati (ievadītie, piemēram, vārds, adrese) un novērotie personas dati (piemēram, ģeolokācija) tiktu tieši nosūtīti no viena datu turētāja citam standartizētā veidā, izmantojot reāllaika lietojumprogrammas saskarnes (API)⁽¹¹⁾. Piemēram, persona varētu lūgt *Spotify* nodrošināt *Deezer* piekļuvi atskaņošanas sarakstiem, kurus tā ir klausījusies. Tādējādi tiktu nodrošināta VDAR privātuma principu ievērošana, lietotāji saglabātu pilnīgu kontroli pār procesu un varētu izmantot savu datu vērtību, un tiesības uz personas datu pārnesamību kļūtu patiesi efektīvas, dinamiskas, savlaicīgas un pārredzamas; vienlaikus tas pats princips tiktu attiecināts arī uz dažiem nepersondatiem.

3.2.6. Gan uzņēmumiem, gan lietotājiem vajadzētu būt iespējai droši kopīgot savus datus neatkarīgi no tā, kurš tos ir apkopojis, izvēlēties un pārvaldīt, ar ko viņi datus kopīgo un kā kopīgotie dati tiek izmantoti.

3.2.7. Vienoto datu telpu sistēmai un darbībai būtu jāatbilst publiska reģistra kvalitātes līmenim; datu sniedzējiem būtu jānodrošina pašu datu nevainojama kvalitāte, kā arī šīs infrastruktūras nepārtrauktība. Šiem “datu administratoriem” nebūtu jārada sastrēguma efekts datu kopīgošanā, bet gan tā jāuzlabo. Tas ir svarīgi, lai nodrošinātu datu stabilu pārvaldību un augstas kvalitātes datu pieejamību. EESK uzskata, ka stratēģijā nav uzsvērta datu kvalitāte un ka šis aspekts ir jāprecizē. Turklāt EESK iesaka noteikt minimālo pienākumu sliekšni, lai nodrošinātu, ka visi uzņēmumi neatkarīgi no to lieluma garantē datu kvalitāti un indivīdu tiesības. Tā kā datu kvalitāte var būt dārga un ne visas ieinteresētās personas var piekļūt vajadzīgajām tehnoloģijām, šiem sliekšņiem jānodrošina vajadzētu būt realistikiem attiecībā pret visiem uzņēmumiem, it īpaši MVU: ierobežotu resursu dēļ tiem var rasties grūtības izpildīt minētos kritērijus, un tiem būtu jāsaņem atbalsts, lai tiem netiktu uzlikta pārmērīgas izmaksas⁽¹²⁾.

⁽⁸⁾ Datu brīvas aprites regula: https://ec.europa.eu/knowledge4policy/publication/regulation-free-flow-non-personal-data_en.

⁽⁹⁾ Otrā maksājumu pakalpojumu direktīva: https://ec.europa.eu/info/law/payment-services-psd-2-directive-eu-2015-2366_lv.

⁽¹⁰⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0066&from=LV>, 20. lpp.

⁽¹¹⁾ OV C 62, 15.2.2019., 238. lpp.

⁽¹²⁾ Skatīt 11. zemsvītras piezīmi.

3.2.8. Uz datiem balstītas platformas ir visaugstāk vērtētie uzņēmumi, ņemot vērā to stratēģisko nozīmi digitālajos tirgos un to īstenoto oligopola kontroli pār konkrētām datu kopām. Tomēr ierobežotā datu pieejamība ES uzņēmumiem nosaka to, cik lielā mērā tie var piesaistīt datus inovāciju veicināšanai. Orientēšanās uz principu "uzvarētājs iegūst visu", kas raksturīgs digitālajiem tirgiem, nozīmē to, ka daži lieli uzņēmumi atrodas tiešsaistes datu plūsmu krustcelēs un tādējādi iegūst informāciju, kas nav pieejama citiem pakalpojumu sniedzējiem. Pat ja datu aktīvi tiek izplatīti plašāk, tie reti ir pieejami ārpus nozares robežām, samazinot inovācijas iespējas starpnozaru inovācijai, ko īsteno nozare un citas struktūras. Tā kā nevienai platformai nav pienākuma veidot datu apkopojumus, galalietotāji nespēj kombinēt un sakopot visās nozarēs generētos datus. EESK mudina Komisiju apsvērt, kā uzlabot uzņēmumu un privātpersonu veikto datu kontroli, par prioritāti izvirzot sistēmiskās platformas (*Big Tech*). EESK arī ierosina izveidot ES atbalstītu platformu, kas centralizētu un apkopotu visus ES publiskos datus, kas pieejami to uzņēmumu tirgū, kuri pieprasa pakalpojumu.

3.3. Datu telpu pārvaldība

3.3.1. Nozaru datu telpu pārvaldībai EESK ierosina šādus kritērijus: pirmkārt, ar intervenci piekļuves datiem veidā vajadzētu vērsties pret tādām tirgus nepilnībām, kuras noved pie augstākām patēriņa cenām, mazākas izvēles patērētājiem un mazāk jauninājumu; otrkārt, ar piekļuvi datiem jāveicina uz patērētājiem orientētas inovācijas izstrāde; treškārt, operatoriem, kuri apstrādā personas datus, jāievēro augsti datu drošuma un drošības standarti; ceturtkārt, privātpersonām jāpiedāvā tehniski risinājumi personiskas informācijas aprites kontrolei un pārvaldībai; piektkārt, privātpersonām vajadzētu būt tiesīgām iebilst pret savu personas datu kopīgošanu un saņemt kompensāciju gadījumos, kad principi netiek ievēroti (EESK atbalsta cilvēka īstenotas procesa kontroles principu).

3.3.2. Ne visiem datiem jābūt atklātiem vai jātiek publiskotiem. B2B, B2C, B2G un Me2B datiem jāpiemēro atšķirīgi noteikumi. Iegūtie dati ir jāaizsargā, un piekļuve tiem un to pārsūtīšana nebūtu jāpilnvaro.

3.3.3. Datu kopīgošana dažādās datu telpās ietvers jauktas datu kopas (persondatus un nepersondatus), piemēram, veselības aprūpes un finanšu jomā. Sensitīvu un personas datu vākšanai un izmantošanai uzraudzības vai lokalizācijas nolūkos būtu nepieciešama individuāla piekrišana. Ar aizsardzības pasākumiem būtu jānodrošina, ka personas datu punktu (piemēram, finanšu un veselības aprūpes informācijas) apvienojums nerada pienākumu izmantot tikai vienas konkrētas kompānijas pakalpojumus, ļaunprātīgu izmantošanu vai diskriminējošu ietekmi, piemēram, attiecībā uz personu piekļuvi nodarbinātībai.

3.3.4. Ieinteresētajām personām (uzņēmumiem un privātpersonām) trūkst piekļuves un zināšanu par identifikācijas, autentifikācijas un atļauju piešķiršanas mehānismiem, kuri nodrošina datu privātumu aizsargājošu pārsūtīšanu, it īpaši veselības aprūpes nozarē, un tas kavē datu kopīgošanu. EESK iesaka izmantot un ieviest vienotu veselības datu kopu, kas būtu līdzīga Eiropas vienotajam elektroniskajam formātam (*ESEF*).

3.3.5. Jābūt nosacījumiem, kā trešās personas piekļūst datiem pētniecības un izstrādes vajadzībām. Piemēram, ja veselības aprūpes pētnieki un pašvaldību struktūrvienības izmanto bezmaksas datus, tas būtu jāreglamentē ar VDAR.

3.3.6. EESK uzsver, ka ne visi uzņēmumi ir digitalizēti (t. i., tradicionālajās nozarēs un daudzos Eiropas MVU) un ne visiem uzņēmumiem ir iespēja izmantot datu vērtību, kas nozīmē to, ka vienotajā tirgū tiek ietekmēti vienlīdzīgi konkurences apstākļi. Brīvprātīga datu kopīgošana ir labs, taču nepietiekams instruments, lai nodrošinātu vienlīdzīgu piekļuvi datiem. Komisijai būtu jānovērš šis līdzsvara trūkums starp digitalizētiem un nedigitalizētiem uzņēmumiem un starp lieliem un maziem uzņēmumiem. ES MVU stratēģija un rūpniecības stratēģija ir labs sākuma punkts.

3.3.7. EESK uzsver, ka, neraugoties uz ES virzību uz konvergenci, tās vienotais digitālais tirgus vēl joprojām nav viendabīgs: tā noteikumi joprojām ir sadrumstaloti. Tas apgrūrina un padara neefektīvu uzņēmumu darbības izvēršanu un konkurenci ar ASV un Ķīnas partneriem, kurus reglamentē patiesi vienots tiesiskais regulējums un kuri pārpērk savus ES sāncensus, kā redzams gadījumā ar *Skype* un *Booking.com*. ES jaunuzņēmumu dibinātāji bieži vien pārceļas uz ASV vai uzņēmumiem labvēlīgākiem tirgiem, lai gūtu labumu no lielākiem vienotiem tirgiem un labākas piekļuves riska kapitālam. Lai infrastruktūra, kas atbalsta datu telpas, būtu efektīva, tai būtu jāatspoguļo arī vienotā tirgus daudzvalodu iezīmes⁽¹³⁾.

⁽¹³⁾ OV C 75, 10.3.2017., 119. lpp.

3.4. Finansējums

3.4.1. Stratēģijā ir paredzēts finansējums 4–6 miljardu EUR apmērā, un tiek gaidīts, ka gan ES dalībvalstis, gan nozares pārstāvji veiks kolektīvus ieguldījumus. Komisijai būtu jāprecizē, kā tā tiecas mobilizēt finansējumu, un jānosaka skaidri kritēriji, lai nodrošinātu un novērtētu tā taisnīgu piešķirumu.

3.4.2. Lai nodrošinātu pietiekamus privātos ieguldījumus un daudzu ES uzņēmumu sniegto pakalpojumu nepārtrauktību, EESK uzskata, ka ir svarīgi saglabāt ārvalstu pakalpojumu sniedzēju līdzdalību projektā (saskaņā ar ES noteikumiem). Svarīgs ir arī publiskais finansējums, piemēram, ar programmu “Apvārsnis Eiropa” un “Digitālā Eiropa” starpniecību. Taču ES budžets, kurā tiks ņemtas vērā prioritātes saistībā ar atveseļošanu pēc krīzes, salīdzinājumā ar Komisijas pirmo priekšlikumu, ko tā iesniedza maijā, ir ticis samazināts. Lai arī, salīdzinājumā ar iepriekšējo daudzgadu finanšu shēmu, kopējais finansējuma piešķirums Eiropas svarīgajām stratēģiskajām digitālajām spējām ir palielināts, programmas “Digitālā Eiropa” budžets tika samazināts no 8,2 miljardiem euro uz 6,76 miljardiem euro.

3.5. Prasmju trūkuma novēršana

3.5.1. Ekonomikas krīze var izraisīt izmaiņas to darbvieta hierarhijā, kuras uzskata par noderīgām sabiedrībai, bet, visticamāk, nemazinās vajadzību pēc tehniskām prasmēm. Automatizācija var novest pie darba un uzdevumu pārdefinēšanas (kas prasa vairāk vispārīgo prasmju), nevis pie masveida bezdarba un nodarbošanās masveida pārcelšanas⁽¹⁴⁾.

3.5.2. Attiecībā uz darbu lielo datu jomā vispieprasītākās, šķiet, ir šādas prasmes⁽¹⁵⁾: analītiskās prasmes, datu vizualizācija, biznesa jomas un lielo datu rīku pārzināšana, programmēšana, problēmu risināšana, strukturētā vaicājumu valoda (SQL), datizrace, tehnoloģiju pārzināšana, publiskie mākoņi un hibrīdmākoņi, kā arī praktiska pieredze. Dažas no tām var iemācīties skolās, dažas ir jāapgūst un jāattīsta visu mūžu, izmantojot “mūžizglītības un daudzpusīgās izglītības” pieeju nepārtrauktas, neformālas un ikdienas mācīšanās ceļā⁽¹⁶⁾.

3.5.3. Tā kā izglītība joprojām ir valstu kompetencē, tad, lai izmantotu šo izdevību, EESK aicina Komisiju mudināt dalībvalstis īstenot konsekventāku rīcībpolitiku, ar kuru uzlabo digitālo pratību un risina problēmas ar datiem saistītu prasmju trūkuma un tā koncentrācijas jomā, lai visā Eiropas Savienībā novērstu nevienlīdzību un mazinātu zinātnes zudumu.

3.5.4. Eiropas Savienībai būtu padziļināti jāpārveido apmācības un izglītības programmas. Pārāk bieži mācību programmās visos izglītības līmeņos nav pietiekami integrēti STEM⁽¹⁷⁾ mācību priekšmeti. Tas īpaši ietekmē sievietes, un Komisija to neuzsver, neraugoties uz tās priekšsēdētājas ieteikumiem par dzimumu līdztiesību⁽¹⁸⁾. Šajā jomā EESK uzskata, ka lietderīgs instruments ir satvars pilsoņu digitālai kompetencei⁽¹⁹⁾, kas būtu jāpopularizē un jāīsteno plašāk. Mēs aicinām Komisiju mudināt dalībvalstis proaktīvi uzsākt un paātrināt iniciatīvas minētajā satvarā.

3.5.5. EESK ierosina Komisijai stiprināt patērētāju organizāciju lomu, kas ir svarīga, lai nodrošinātu lietotāju apmācību, izglītību un neatkarīgus ieteikumus par instrumentiem, kurus privātpersonas var izmantot (piemēram, lai iegūtu informāciju par datu izmantošanu un kopīgošanu, par to, kam ir viņu dati, par apelācijas un sūdzības iesniegšanu). Lai sekmētu digitālo pratību, tādas iniciatīvas kā Somijas tiešsaistes kursu *Elements of AI* (tagad pieejams visiem bez maksas ikvienā ES valodā) varētu attiecināt uz dažādiem izglītības moduļiem.

Briselē, 2020. gada 18. septembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

⁽¹⁴⁾ Attiecībā uz katru darbvieta, kas digitalizācijas rezultātā nākotnē tiks zaudēta, varētu radīt 3,7 jaunas darbvietas. Skatīt <https://www.agoria.be/en/Agoria-Without-a-suitable-policy-there-will-be-584-000-unfilled-vacancies-in-2030>. <https://newsroom.ibm.com/2019-10-30-MIT-IBM-Watson-AI-Lab-Releases-Groundbreaking-Research-on-AI-and-the-Future-of-Work>; skatīt EESK atzinumu TEN/705 (skatīt šā Oficiālā Vēstneša 77. lpp.), OV C 13, 15.1.2016., 161. lpp.

⁽¹⁵⁾ Utkarsh Singh, *Top 10 In-Demand Big Data Skills To Land 'Big' Data Jobs in 2020* (upGrad blogs, 2019. gada 24. decembris), <https://www.upgrad.com/blog/big-data-skills/>.

⁽¹⁶⁾ Skatīt 2. zemsvītras piezīmi.

⁽¹⁷⁾ Zinātne, tehnoloģija, inženierzinātnes un matemātika.

⁽¹⁸⁾ EESK atzinums TEN/705 (skatīt šā Oficiālā Vēstneša 77. lpp.).

⁽¹⁹⁾ ES Zinātņu centrs, *DigComp: satvars pilsoņu digitālai kompetencei* (Eiropas Komisija), <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomp>.